

INNOVEREN & INVESTEREN

A man with a beard, wearing a blue patterned shirt and a watch, is smiling while holding a red and white VR headset to his eyes. The background is a blurred workshop or office environment with various tools and equipment.

financieringsmogelijkheden
voor innovatieve ondernemers
in de Drechtsteden

mei 2018

INHOUDS OPGAVE

VOORWOORD	4
<i>Innovatie is de motor van onze regionale concurrentiekracht</i>	
INFOGRAPHIC FINANCIERINGS CYCLUS	6
DUURZAAMHEIDSFABRIEK DORDRECHT	8
ONDERNEMER IN BEELD: MACHINEFABRIEK STRAATMAN BV	10
<i>Het MKB Katalysatorfonds heeft bijgedragen aan een onderzoek</i>	
MKB-KATALYSATORFONDS	12
ONDERNEMER IN BEELD: MARINE INNOVATORS BV	14
<i>Ik ben blij met de subsidie om ons SUS-concept verder te ontwikkelen</i>	
INTERVIEW INNOVATIONQUARTER	16
<i>Ondernemen is gecalculeerd risiconemen</i>	
UNIIQ	18
ENERGIQ	20
ONDERNEMER IN BEELD: TILEDMEDIA	22
<i>InnovationQuarter brengt ervaring en een netwerk mee</i>	
IQCAPITAL	24
INTERVIEW RABOBANK	26
<i>Het is noodzakelijk voor bedrijven zich te blijven ontwikkelen</i>	
RABOBANK	30
INNOVATION AWARDS	32
<i>Innovatieve ondernemers een interessant podium bieden</i>	
ONDERNEMER IN BEELD: UHOO	34
<i>Het Innovatiefonds heeft ons een snelle toegang tot de markt geboden</i>	
SMART CITY FONDS	36
OVERZICHT REGELINGEN DUURZAAM EN INNOVATIE RVO	38
ECONOMIC DEVELOPMENT BOARD	45
ACCOUNTMANAGERS DRECHTSTEDEN	46

“Innovatie is de motor van onze regionale concurrentiekracht”

Beste Ondernemer,

Innovatie is de motor van onze regionale concurrentiekracht en daarmee van de banengroei – een belangrijk speerpunt in onze Groeiagenda 2030. De Drechtsteden willen daarom een actieve rol spelen in het stimuleren van innovatie in het MKB. Dat doen we door waar mogelijk te verbinden en faciliteren.

Maar het begint bij u! Met een goed idee, een overtuiging en het lef om ook daadwerkelijk aan de slag te gaan om het gerealiseerd te krijgen. We beseffen dat het soms niet meevalt om een innovatie in de vroege fase gefinancierd te krijgen. Potentiële kopers zijn vaak afwachtend, het is vaak onduidelijk welke wet- en regelgeving van toepassing is, uit welke hoek de concurrentie zal komen en in hoeverre bestaande spelers de innovatie zullen omarmen. Om de risico's te minimaliseren is gedegen vooronderzoek nodig en vergaande concretisering. En dat kost geld, geld dat veel investeerders juist vanwege de onzekerheden niet snel beschikbaar stellen.

Daarom is in 2016 het MKB-katalysatorfonds Drechtsteden in het leven geroe-

pen, dat zich richt op de eerste fasen van innovatie en productontwikkeling voor MKB-bedrijven in de Drechtsteden. Niet alleen met een financiële bijdrage, maar ook met toegang tot relevante netwerken en de faciliteiten van de Duurzaamheidsfabriek.

Inmiddels zijn met hulp van het fonds verschillende projecten succesvol van de grond gekomen. Daar zijn we trots op en daar willen we graag op voortbouwen. Samen met Innovation Quarter, de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland, en Rabobank Drechtsteden willen we u actief helpen in de begeleiding naar andere fondsen en financieringsstromen die u als ondernemer kunnen ondersteunen in de verschillende fasen van productontwikkeling. In deze gids helpen we u graag op weg met praktische informatie over fondsen, subsidies en regelingen die voor u beschikbaar zijn. En vooral ook met concrete contactgegevens, zodat u meteen weet bij wie u terecht kunt.

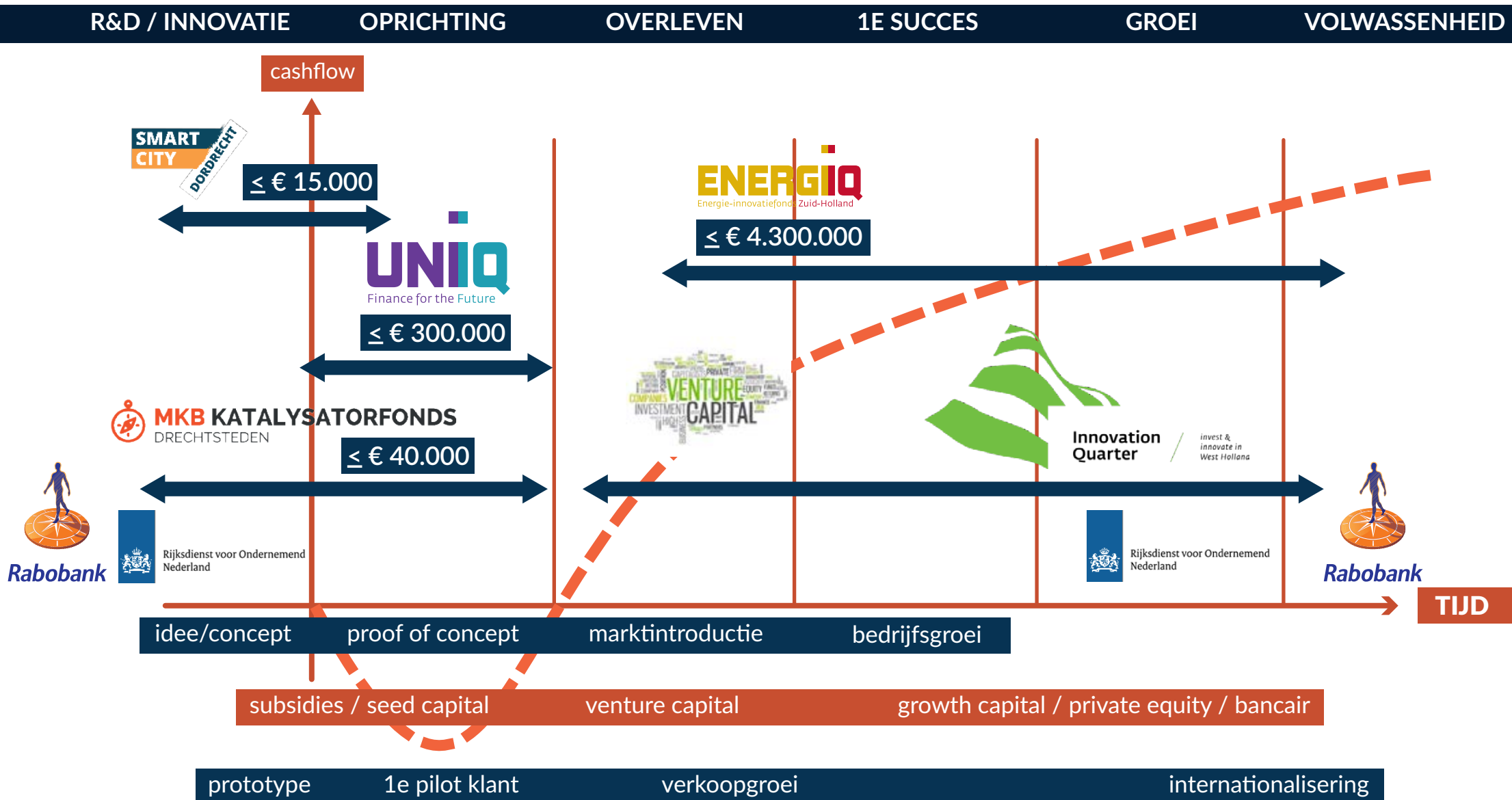
Er is veel innovatiekracht in onze regio. Ik hoop dat dit ook in de toekomst tot nog meer mooie producten en diensten gaat leiden. **Ik wens u daarbij heel veel succes!**

HANS TANIS

Drechtstedenbestuurslid
Ondernemerschap,
Ruimtelijke-Economische
ontwikkeling (Wonen
en Bereikbaarheid)

FINANCIERINGSCYCLUS

DUURZAAMHEIDSFABRIEK DORDRECHT

DE DUURZAAMHEIDSFABRIEK

De Duurzaamheidsfabriek is de plek waar u uw innovaties een stap verder kunt brengen! Van innovatiebegeleiding tot prototype bouw of de eerste stappen naar productie. Wilt u uw personeel verder ontwikkelen dan bieden wij u diverse opties van maatwerk trainingen tot opleidingen op mbo/hbo-niveau. In onze innovatieve fabriek zijn diverse ruimtes beschikbaar en is een groot aantal faciliteiten te huur.

Producten Duurzaamheidsfabriek in het kort

- Opzetten, uitvoeren en/of ondersteunen innovatie- en kennisprogramma's
- Organiseren financiering met partners
- Trainingen en workshops
- Verhuur en evenementen

Leven lang ontwikkelen

In de Duurzaamheidsfabriek vindt een unieke samenwerking plaats tussen het bedrijfsleven, overheid en onderwijs. Innoveren en een leven lang leren zijn belangrijke doelstellingen: van een eerste kennismaking met techniek tot bij-, na-, en omscholing gedurende de hele loopbaan.

Duurzaamheidsfabriek + **LEERPARK
DORDRECHT**

Wat is er mogelijk met en in de Duurzaamheidsfabriek?

Toegang tot financiering o.a.

- EU / EFRO / Interreg
- MKB katalysatorfonds Drechtsteden
- Smart City Fonds Dordrecht
- Regionaal InvesteringsFonds (RIF)
- Diverse RVO subsidies waaronder MIT

Innovaties

- Programmamanagement / penvoerder projecten
- Netwerk van partners om samen innovaties mee te doen
- De Duurzaamheidsfabriek als locatie met machines om te testen en prototypes te maken*
- Innovatiebegeleiding
- Projectontwikkeling

Verhuur en evenementen

- Huren kantoorruimte
- Huren productieruimte
- Huren vergaderruimtes
- Open spaces // werkplekken voor ZZP-ers
- Als testlocatie / testfaciliteit
- Toegang tot infrastructuur / machinepark
- Organiseren evenementen:
  - Thema bijeenkomsten
  - Toegepaste programma's

Trainingen en workshops

- Directies / Middel Management / Werknemers (met partners)
- Modulair opgezette trainingsmodules (certificaten)
- Opleidingen (deeltijd en voltijd)
  - HBO via o.a. HBO Drechtsteden
  - MBO via Da Vinci College

Samen innovaties stimuleren

De Duurzaamheidsfabriek is een initiatief van de coöperatie Leerpark, waarin de gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College samenwerken. De Duurzaamheidsfabriek is bedoeld om innovaties te stimule-

ren van het bedrijfsleven, smart technology, robotica, ICT en duurzame exploitatie.

Contact

Voor meer informatie over innovatiebegeleiding en -ontwikkeling kunt u terecht bij Innovatiemanager:

Daniel Wortel
dwortel@duurzaamheidsfabriek.nl
06 36 48 52 25

Voor meer informatie over verhuur en evenementen kunt u terecht bij Hospitality Manager:

Gonnie Mookhoek
gmookhoek@duurzaamheidsfabriek.nl
088 65 72 1 17 / 06 13 32 94 77

www.duurzaamheidsfabriek.nl

GERTJAN STRIETMAN

directeur
Machinefabriek L. Straatman BV
FactoryLab BV

Machinefabriek L. Straatman is actief in de maritieme sector. Wij leveren systemen voor het koppelen van de drijvende leiding aan baggerschepen, en daarnaast leveren we innovatieve systemen voor het aanmeren van olie- en gastankers in havens. Door het steeds slimmer maken van deze aanmeerlocaties gaat de efficiëntie en veiligheid omhoog. Wij maken daarvoor steeds meer gebruik van IoT oplossingen die we in eigen huis ontwikkelen. Doordat het afzetgebied van de ontwikkelde producten breder is dan alleen de maritieme sector hebben we daarvoor een nieuw bedrijf opgericht, FactoryLab. Met FactoryLab specialiseren we ons in het verbinden van sensoren met het internet via LoRa.

Het MKB Katalysatorfonds heeft middels een subsidie bijgedragen aan een haalbaarheidsonderzoek voor een slimme fender. De fender is het stootkussen waar het schip tegen aanligt in de haven. Door het meten van bewegingen van deze fender kunnen we inzichtelijk maken of de aanmeerlocatie veilig gebruikt wordt, of er schade is ontstaan aan de fender en op welk moment er onderhoud moet gaan plaatsvinden aan de fender. Inmiddels hebben we samen met de Port of Rotterdam een proeflocatie ingericht om het systeem in de praktijk te testen.

MKB-KATALYSATORFONDS DRECHTSTEDEN

Voor wie en waarvoor?

Het MKB-katalysatorfonds stelt geld beschikbaar voor het stimuleren van proces- en productinnovaties. Het fonds is bedoeld voor MKB-ondernemingen in de Drechtsteden. Naast financiële steun, biedt het fonds ook praktische ondersteuning in de vorm van toegang tot netwerken en de faciliteiten van de Duurzaamheidsfabriek.

Welke financieringsmogelijkheden zijn er?

KENNISVOUCHER:

Maximaal €10.000;

een tegemoetkoming in de kosten voor het inschakelen van een kennisinstituut voor het beantwoorden van een onderzoeksvraag.

PROTOTYPING:

Maximaal €25.000;

een tegemoetkoming in de kosten voor het ontwikkelen van een prototype van een nieuw product.

HAALBAARHEIDSONDERZOEK:

Maximaal €25.000;

een tegemoetkoming in de kosten van een onderzoek naar de technische en economische risico's van het ontwikkelen van een innovatie.

KWARTIERMAKER:

Maximaal €40.000;

Bijdrage voor de ontwikkeling van een fysieke test- en ontwikkellocatie met meerdere partijen.

Het gaat in alle gevallen om een bijdrage van maximaal 50% van de kosten. De overige 50% moet u als ondernemer zelf inbrengen in termen van middelen (geld of materialen) en/of tijd (tegen een redelijk tarief).

Van wie is het fonds?

Met de Groeiagenda 2030 zet de regio in op goed leven in de Drechtsteden en een forse toename van het aantal banen. Om die ambitie waar te maken, investeert de regionale overheid met het MKB-katalysatorfonds in de innovatiekracht van het bedrijfsleven. Uiteindelijk moet dit leiden tot duurzame economische groei en meer werkgelegenheid.

Wat zijn de belangrijkste voorwaarden?

- Het concept is vernieuwend en duurzaam
- Het draagt bij aan versterking van de regionale economie
- U bent een MKB-ondernemer
- U bent gevestigd in de Drechtsteden en u heeft binding met de regio
- Het project bevordert samenwerking tussen regionale bedrijven en/of met het onderwijs

Het fonds in het kort

- Dichtbij en laagdrempelig
- Korte doorlooptijd (± 6 weken)
- Aanvraag mondeling toe te lichten
- Verbonden aan Duurzaamheidsfabriek
- Toegang tot faciliteiten en netwerken
- Voor technische proces- en productinnovaties

Contact

Voor meer informatie en concrete aanvragen kunt u terecht bij de secretaris van het fonds:

Roos van der Werf

06 36 09 41 46

rvanderwerf@duurzaamheidsfabriek.nl

www.mkbkatalysatorfondsdrechtsteden.nl

JAN LANSER

directeur
Marine Innovators B.V.

Marine Innovators B.V. ontwikkelt het innovatieve S(it) U(p) S(ystem). Hiermee kunnen windmolens en fundaties als één geheel, horizontaal worden getransporteerd over zee. De windmolen wordt op zee verticaal geroteerd en de fundatie wordt in de zeebodem verankerd. Zo kunnen windmolens tot 15 MW sneller en goedkoper worden geïnstalleerd, zonder dure hijsinstallaties.

“Ik ben blij met de subsidie van het MKB-katalysatorfonds Drechtsteden om ons SUS-concept verder te ontwikkelen. Met een ingenieursbureau verifiëren we nu de technische haalbaarheid en onderzoeken we hoe we het concept compacter kunnen uitvoeren. Via het MKB-katalysatorfonds kunnen we ook gebruikmaken van de faciliteiten van de Duurzaamheidsfabriek om een schaalmodel te ontwikkelen. Daarmee kunnen we straks modelproeven uitvoeren bij de TU Delft.

De Adviescommissie kijkt ook mee naar de financieringsmogelijkheden van het toekomstige prototype van het SUS-concept. De ontwikkeling van een dergelijk grootschalig transport- en installatie concept voor windmolens offshore is een ‘team-effort’. Met de bijdrage van partijen als het MKB-Katalysatorfonds, ingenieursbureaus, wetenschappelijke instituten en windmolenfabrikanten kunnen wij straks een succesvol ontwerp opleveren.

“Ondernemen is gecalculeerd risiconemen”

FRANCIS QUINT

Hoofd InnovationQuarter Capital

“Er zijn vele vormen om het kapitaal van de onderneming te versterken, maar de ene vorm past beter dan de andere”

Jaren geleden vertelde commissaris Hans van Londen dit aan mij toen ik hem vroeg wat een ondernemer typeert. Als ondernemer moet je groei managen, klanten binden, talent binnenhalen en opleiden, producten ontwikkelen en dat alles binnen de grenzen van het voortbestaan en uitbouwen van de onderneming. Eigenlijk is de ondernemer een duizendpoot en als het tegenzit een ‘one (wo)man band’. Hoe werkt dat gecalculeerd risiconemen? Welke afwegingen maak je en hoe maak je deze?

Een van die afwegingen is het aantrekken van kapitaal. Financiering is er in vele vormen; subsidie, eigen vermogen, leningen. Wordt het een achtergestelde of converteerbare lening? Kortom, er zijn vele vormen om het kapitaal van de onderneming te versterken, maar de ene vorm past beter dan de andere. Net als de ene financier beter bij een ondernemer past dan de ander.

Als InnovationQuarter willen wij uw vraagbaak zijn of het nu om internationaliseren, samenwerken met andere bedrijven en kennisinstellingen of financiering in onze regio gaat. Wij investeren vanuit onze fondsen, in alle levensfasen van uw onderneming. U kunt ook bij ons terecht voor een verkennend gesprek over welk type financiering of financier het beste bij u past. Wij bespreken dit graag zodat u als ondernemer weer verder kan met dat bewonderenswaardige vak van ondernemen!

INNOVATIONQUARTER CAPITAL / UNIIQ

Voor wie en waarvoor?

Proof-of-concept fonds UNIIQ helpt ondernemers in Zuid-Holland om hun unieke innovatie sneller naar de markt te brengen. Wij bieden academische spin-offs, startups en bestaand MKB met disruptieve innovaties het startkapitaal om hun plannen te realiseren en de meest risicovolle fase van concept tot veelbelovend bedrijf te overbruggen. Door intensieve samenwerking met verschillende partijen kunnen we ondernemers actief ondersteunen in hun strategische ontwikkeling.

Wat zijn de belangrijkste voorwaarden?

- Het kapitaal wordt ingezet voor de technische en marktvalidatie van een technologische innovatie in een onderneming
- Er is een sterk en ambitieus team
- De onderneming is statutair gevestigd in Zuid-Holland
- De onderneming beschikt over de relevante intellectuele eigendomsrechten op basis van eigendom of een exclusieve licentie
- Er wordt een periode van ten minste 12 maanden gefinancierd waarin een realistisch validatieresultaat geboekt kan worden waarmee het aantrekken van vervolffinanciering haalbaar wordt

UNIIQ
Finance for the Future

Van wie is het fonds?

UNIIQ is een investeringsfonds van € 22 mln. gericht op de proof-of-concept fase opgericht door Erasmus MC, TU Delft, Universiteit Leiden en de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter. UNIIQ wordt beheerd door een team van investment professionals waarin de samenwerkingspartners zijn vertegenwoordigd. De gezamenlijke ambitie is om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland te helpen benutten door innovaties sneller naar de markt te brengen.

Het fonds in het kort

- Tot 300.000,- risicokapitaal in de Proof-of-Concept fase
- Beschikbaarstelling in 3 tranches bij het bereiken van specifieke doelen
- De financiering wordt verstrekt als converteerbare lening
- Rentpercentage is 8% (4% betaalbaar en 4% bijgeschreven)
- Ondersteuning bij financiële en strategische vraagstukken door een team van ervaren investeringsmanagers
- Toegang tot een netwerk van investeerders en financiers die kapitaal voor de verdere ontwikkeling van de onderneming kunnen verschaffen

Contact

Voor meer informatie en concrete aanvragen kunt u terecht bij de fondsmanager:

Liduina Hammer
06 11 61 71 01
liduina.hammer@uniiq.nl

www.uniiq.nl

INNOVATIONQUARTER CAPITAL / ENERGIIQ

Voor wie en waarvoor?

Ondernemers vormen de sleutel tot het realiseren van de transitie naar schone, duurzame energie. ENERGIIQ, het energie-innovatiefonds van Zuid-Holland, biedt een breed scala aan op maat gemaakte financieringsinstrumenten waarmee wij de juiste voorwaarden scheppen om de groeikansen van innovatieve ondernemingen te maximaliseren. Met het fonds investeren wij in ondernemingen die klaar zijn voor het commercialiseren van hun bewezen energie-innovatie die ofwel CO2 reductie tot gevolg heeft, dan wel een hoofdvestiging, R&D of productielocatie in Zuid-Holland heeft.

Wat zijn de belangrijkste voorwaarden?

- Het kapitaal wordt ingezet ten behoeve van de commercialisatie van de bewezen energie-innovatie
- 50% van de totale investeringsbehoefte wordt door reputable, private co-investeerders verstrekt
- Overtuigend uitgewerkt businessplan en sterk management
- De onderneming beschikt over de relevante intellectuele eigendomsrechten
- De beoogde, onderbouwde CO2-reductie heeft zijn weerslag in Zuid-Holland of de onderneming bevindt zich in Zuid-Holland

ENERGIIQ
Energie-innovatiefonds Zuid-Holland

Van wie is het fonds?

ENERGIIQ, met een omvang van €35 miljoen, is beschikbaar gesteld door de Provincie Zuid-Holland met als doel om de energietransitie in de regio te versnellen. InnovationQuarter is als beheerder het aanspreekpunt voor ENERGIIQ. Als regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland kunnen wij, met ons ervaren investeringsteam, professionele besluitvorming, onafhankelijke investeringscommissie en toegang tot een aanzienlijk netwerk van reputable co-investeerders, (kennis) partners en ondernemers als participant bovendien significante waarde toevoegen.

Het fonds in het kort

- Maximaal € 4.300.000 aan risicodragend kapitaal
- Op maat gemaakte instrumenten en voorwaarden
- Toegang tot een aanzienlijk netwerk van reputable co-investeerders en (kennis) partners
- Proactieve financiële partner met diepe investeringservaring
- Professionele geïnstitutionaliseerde besluitvorming

Contact

Voor meer informatie en concrete aanvragen kunt u terecht bij de fondsmanager:

Nienke Vledder
016 837 03 663
nienke.vledder@innovationquarter.nl

www.energiq.nl

Innovation Quarter

Innovation
Quarter

Innovation
Quarter

Innovation
Quarter

FRITS KLOK
CEO
Tiledmedia

De technologie van Tiledmedia, zorgt voor een significante reductie in de vereiste bandbreedte voor het streamen van VR-content. Tiledmedia lost daarmee een van de grootste obstakels op in het breed toegankelijk maken van Virtual Reality. Distributeurs van VR-content profiteren omdat ze VR op hoge kwaliteit naar een breed publiek kunnen streamen, tegen significant lagere kosten. Hiermee wordt het aantrekkelijker voor mediabedrijven om VR-content te maken, waardoor de weg wordt vrijgemaakt om de potentie van VR waar te maken.

Met de toetreding van InnovationQuarter tot het reeds bestaande consortium van informele investeerders hebben we, naast de noodzakelijke brandstof om onze marketing en sales verder op poten te zetten, ook een professioneel fonds aan boord gekregen”, zegt Frits Klok, Tiledmedia’s CEO. “InnovationQuarter brengt ervaring en een netwerk mee vanuit de vele bedrijven die InnovationQuarter financiert en dat gaat ons absoluut helpen in de verdere uitbouw van Tiledmedia”.

INNOVATIONQUARTER CAPITAL / IQCapital

Voor wie en waarvoor?

IQCapital is een fonds van € 80 mln. en financiert innovatieve bedrijven in alle levensfasen. Doel is om bedrijven in Zuid-Holland verder te helpen groeien. Wij investeren met een focus op de lange termijn in startups, scale-ups en volwassen MKB. Deze ondernemingen kenmerken zich door een gedreven management en een duidelijke groeistrategie.

Welke financieringsmogelijkheden zijn er?

- Aandelenkapitaal, achtergestelde leningen, converteerbare leningen
- Investerings van ca € 100.000 euro tot € 5 miljoen

Wat zijn de belangrijkste voorwaarden?

- Een sterk en geëngageerd managementteam
- Een overtuigend businessplan en schaalbaar businessmodel
- Bedrijf creëert (maatschappelijke) impact in de regio
- Bij voorkeur gezamenlijk met reputable, private co-investeerdere
- IQCapital is minderheidsaandeelhouder
- Gevestigd in Zuid Holland en/of belangrijke activiteiten in deze regio

Van wie is het fonds?

IQCapital is een fonds van InnovationQuarter, de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland. InnovationQuarter is opgericht door Economische Zaken en Klimaat, de Provincie Zuid-Holland, Gemeenten, kennisinstellingen en medisch centra in Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert innovatieve bedrijven in alle levensfasen, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid.

Vanuit InnovationQuarter Capital, de financieringsstak van InnovationQuarter, wordt er geïnvesteerd vanuit drie verschillende fondsen IQCapital, UNIIQ en ENERGIIQ. Samen met partners bouwen wij aan ecosystemen waar ondernemers en investeerders elkaar ontmoeten en ondernemers toegang krijgen tot kapitaal.

Het fonds in het kort

- Een professioneel, ervaren team
- Een omvangrijk netwerk van investeerders om co- en vervolgfianciering te maximaliseren
- Nauwe samenwerking in huis op het gebied van internationale groei en innovatie
- Financiële ondersteuning voor de lange termijn
- Flexibele financieringsinstrumenten tot € 5 mln.
- Inzicht in de kapitaalmarkt

Contact

Voor meer informatie en concrete aanvragen kunt u terecht bij Hoofd InnovationQuarter Capital en Fondsmanager IQCapital:

Francis Quint
06 28 97 87 94
francis.quint@innovationquarter.nl

www.innovationquarter.nl

“Het is noodzakelijk voor bedrijven
zich te blijven ontwikkelen”

RENE KERSTENS

Rabobank

RENE KERSTENS & ROELF POLMAN RABOBANK

De wereld verandert continu: in veel sectoren ontstaan nieuwe businessmodellen en nieuwe technologische ontwikkelingen volgen elkaar in razendsnel tempo op. Met deze ontwikkelingen zoals blockchain, artificiële intelligentie en Internet of Things wordt volop geëxperimenteerd. Hoe de wereld er over 5 jaar uitziet is niet te voorspellen, maar hij ziet er in ieder geval anders uit dan vandaag. Innovatie is al lang niet meer iets extra's om als bedrijf energie in te steken, maar is essentieel om de toekomstbestendigheid van je businessmodel te garanderen. Dit vraagt dus van onze zakelijke klanten dat ze continu bezig zijn met veranderingen en innovaties in de markt.

De agenda van veel ondernemers biedt nauwelijks ruimte om hun dagelijkse verplichtingen te onderbreken om aan de slag te gaan met innovatie. Toch is het noodzakelijk voor bedrijven om zich te blijven ontwikkelen. Onvoldoende inspelen op ontwikkelingen op het gebied van automatisering en digitalisering kan ertoe leiden dat u de concurrentiestrijd met nieuwkomers op de markt verliest. Kom op tijd in actie.

Veel ondernemers denken bij het woord innovatie nog altijd vooral aan uitvindingen. Iets creëren dat nog niet bestaat, om een probleem te verhelpen dat nog geen oplossing kent. Maar innoveren hoeft niet zo groots en meeslepend te zijn. Begin klein, bijvoorbeeld bij een beha-
baar probleem van uw klant. Succesvol innoveren is niet alleen afhankelijk van briljante ingevingen, maar ook van een goede uitvoering en doorzettingsvermogen. →

*“Succesvol
innoveren is
niet alleen
afhankelijk
van briljante
ingevingen...”*

RENE KERSTENS ROELF POLMAN & RABOBANK

U kunt innovatie op verschillende manieren een grotere rol geven binnen uw organisatie. Stimuleer collega's na te denken over oplossingen die het dagelijkse werk van uw klant makkelijker maken en geef hun de ruimte en vrijheid om hier mee aan de slag te gaan. Wie weet waar dit toe kan leiden. Kijk naar vernieuwingen binnen andere bedrijven in uw sector of businessmodellen van succesvolle start-ups. Ook de frisse blik van gemotiveerde studenten (stages, afstudeeropdrachten en/of trainee-ships) kan heel waardevol zijn voor uw onderneming.

Stilstaan is dus anno 2018 geen optie meer. Innovatie is in elke sector keihard nodig om relevant te blijven. Wanneer u innovatie als belangrijk thema omarmt, is de beloning groot. Niet in de laatste plaats vanwege toegenomen werkplezier. Die extra inspanning betaalt zich dus op vele manieren terug.

ONZE MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Met de Rabo Duurzame Innovatieprijs moedigen wij innovatie aan bij ondernemers. Wij zijn partner van ruim zestig broedplaatsen van innovatie. Daarnaast introduceerden we in november 2017 het Innovatie Fonds Rabobank. Hierbij helpen we start-ups al in de beginfase met financiële ondersteuning.

“Kijk naar vernieuwingen binnen andere bedrijven in uw sector. Ook de frisse blik van gemotiveerde studenten kan heel waardevol zijn voor uw onderneming”

ROELF POLMAN

“Innovatie is in elke sector keihard nodig om relevant te blijven”

Rabobank

RABOBANK

Partner in Financieren

De Rabobank biedt financieringsoplossingen in elke fase van een onderneming en stelt haar kapitaal, netwerk, kennis en advies ter beschikking daar waar het financieel en maatschappelijke rendement het grootst is.

Financieringsoplossingen voor elk goed plan

Voor elk goed plan vinden wij de weg. Dat is de kern van Partner in Financieren van de Rabobank. Wij zijn er om de klanten op weg te helpen met een financieringsoplossing, binnen maar ook zeker buiten de bank. Als Partner in Financieren zijn wij dé partij die uit het enorme aanbod aan financieringen in Nederland de best passende vindt voor de klant. Wij voorzien ondernemers met een goed plan van een betrouwbaar advies op maat. Voor zakelijke kredietverlening zijn hiervoor niet alleen onze eigen oplossingen beschikbaar, maar ook de mogelijkheden van relevante partners.

In elke levensfase van een onderneming hebben we financieringsmogelijkheden.

Voorbeelden zijn:

- Stimuleringskapitaal
- Groenfinanciering
- Innovatie-borgstellingskrediet

Rabobank

Innovatie Fonds Rabobank

Wij helpen graag met de financiering van innovaties en hebben daar regionaal het Innovatie Fonds Rabobank voor opgericht voor de volgende sectoren:

- Circulaire economie:** hergebruik van grondstoffen en onderdelen of het sluiten van de ketens
- Food:** vernieuwende toepassingen in de voedselindustrie zoals smart logistics en verticale landbouw
- Renewables:** slimme technologie voor hernieuwbare, recyclebare of herwinbare energiebronnen
- Vitality:** duurzame oplossingen binnen de zorgsector zoals medical tech of biopharmaceuticals

Stimuleren van innoverend en duurzaam Nederland

De missie van het Innovatie Fonds Rabobank is het stimuleren van innoverend en duurzaam Nederland. Met een Achtergestelde Innovatie Lening (AIL) krijgen Nederlandse startende ondernemers met een goed idee de kans tot verdere uitwerking van hun plannen.

De Rabobank reserveert ieder jaar een bedrag om ondernemers in een vroege levensfase te ondersteunen. Hierbij geldt wel op=op. Mocht het maximum voor dit jaar in uw regio bereikt zijn dan zal de Rabobank u hierover zo spoedig mogelijk berichten.

Contact

Voor meer informatie en concrete aanvragen kunt u terecht bij

Rabobank Drechtsteden
 bedrijven.ds@rabobank.nl
 078 653 12 50

Rabobank Merwestroom
 bedrijven.merwestroom@rabobank.nl
 0184 67 31 11

www.rabobank.nl

INNOVATION AWARD:

Podium voor innovatieve ondernemers

Vanuit haar coöperatieve missie en ambitie zet Rabobank zich in op het gebied van duurzaamheid en innovatie. Daarom zijn wij partner van de Innovation Award ZHZ. Deze award is een initiatief van Drechtsteden Business en Werkgevers Drechtsteden en heeft als doel de innovatiekracht van de Drechtsteden zichtbaarder te maken en innovatieve ondernemers een interessant podium te bieden.

De Innovation Award kent indrukwekkende winnaars, in 2017 won IV-Infra uit Sliedrecht met een uniek concept 'Proefbelasten van bestaande bruggen'. In 2016 won BFT Transport uit Zwijndrecht. Dit bedrijf ontwikkelde de Vaporsol Vaitec Gaswasinstallatie om de emissie van gevaarlijke stoffen van ontgassende schepen te reduceren tot aanvaardbare milieu- en gezondheidsnormen.

Om in aanmerking te komen voor de Award moet een innovatie "nieuw" zijn en van "waarde" zijn, wat wil zeggen dat deze duidelijke economische en/of maatschappelijke impact heeft ; de innovatie kan betrekking hebben op product/dienst, een proces of business model.

"de innovatiekracht van de Drechtsteden zichtbaarder maken en innovatieve ondernemers een interessant podium bieden"

Rabobank

**SMART
CITY**

DORDRECHT

ALBERT GROENEWOUD
Hoofd Marketing Welzijn &
Gezondheid bij uHoo Europe

Dankzij een subsidie van het Innovatiefonds, kan één van de doelstellingen binnen het Smart City-project in Dordrecht gerealiseerd worden: het bevorderen van een goede leefomgeving op school. Luchtkwaliteit speelt daarbij een cruciale rol. Met de nieuw ontwikkelde meetapparatuur van uHoo is de luchtkwaliteit in een gebouw continu te meten en zeer accuraat in kaart te brengen.

Het project wordt uitgevoerd door studenten van het DaVinci college. Daarbij is er een nauwe samenwerking ('kruisbestuiving') ontstaan tussen de diverse opleidingen en de mensen die verantwoordelijk zijn voor het leefmilieu in gebouwen in Dordrecht.

Het Innovatiefonds heeft de ambitieuze doelstellingen helder geformuleerd en het selectieproces heeft op professionele wijze plaatsgevonden. Ook de financiële afwikkeling is snel verlopen, iets wat voor een startup heel belangrijk is. Bovendien heeft het ons een snelle toegang tot de markt geboden.

INNOVATIEFONDS SMART CITY DORDRECHT

INNOVATIEFONDS SMART CITY DORDRECHT

De gemeente Dordrecht stelt voor 2018 geld beschikbaar voor het stimuleren van innovaties in de stad. Heeft u een innovatief idee en bent u als ondernemer, particulier of onderwijsinstelling op zoek naar financiering om dit mogelijk te maken? Neem dan contact op met het Innovatiefonds van Smart City Dordrecht!

Beschikbare subsidies & geldlening

- Particulieren: maximaal €5.000,- subsidie
- Onderwijsinstellingen: maximaal €10.000,- subsidie
- Ondernemers: maximaal €15.000,- subsidie
- Geldlening: maximaal €50.000,-

Het gaat in alle gevallen om een bijdrage van maximaal 50% van de totale kosten. De overige 50% moet de aanvrager zelf inbrengen in termen van middelen (geld of materialen) en/of tijd (tegen een redelijk tarief).

Wat is Smart City Dordrecht?

Smart City Dordrecht brengt innovatieve ideeën voor Dordrecht samen, om de stad nog slimmer en toekomstbestendig te maken. Waarom willen wij een slimme stad zijn? Omdat innovaties en digitale informatie steeds meer invloed hebben op ons dagelijks leven in Dordrecht. Digitale informatie actiever verzamelen en open data delen geeft meer kennis over bijvoorbeeld actuele waterstanden, WOZ waarden, parkeerdrukke of luchtkwaliteit. Daarnaast bieden innovaties zoals dynamische verlichting en een 'zorg' tablet voor ouderen, een uitkomst.

Voorwaarden

- Het idee is *vernieuwend* en draagt bij aan een versterking van de economische groei, imago en/of leefbaarheid in Dordrecht.
- Het idee bevordert de samenwerking tussen kennisinstellingen, bedrijven en/of inwoners van Dordrecht.
- Het idee sluit aan bij Smart City Dordrecht.
- Het idee wordt getest of ingezet in Dordrecht.
- Het idee wordt binnen 24 maanden gerealiseerd.

Aanvraag

Een aanvraag indienen is eenvoudig. Via www.smartcitydordrecht.nl kunt u een aanvraag voor een subsidie of geldlening indienen en de subsidieregeling vinden. Nadat u een aanvraag heeft gedaan wordt u uitgenodigd om uw idee mondeling toe te lichten aan de adviescommissie. hierna weet u zo spoedig mogelijk of u in aanmerking komt voor financiering.

Contact

U kunt ook eerst een afspraak maken met de secretaris van het innovatiefonds om het idee te bespreken. Hiervoor kunt u mailen naar smartcity@dordrecht.nl.

www.smartcitydordrecht.nl

OVERZICHT REGELINGEN DUURZAAM EN INNOVATIE RVO

1. Demonstratieregeling Klimaattechnologieën en -innovaties in transport

Met de Demonstratieregeling Klimaattechnologieën en -innovaties in transport (DKTI Transport) krijgt u subsidie voor transportoplossingen met lage of geen CO₂ uitstoot. De regeling is bedoeld voor ondernemingen, kennisinstellingen en niet-gouvernementele organisaties.

Dit sluit aan op de Duurzame Brandstofvisie met thema's als:

- elektrisch rijden en varen
- efficiënte schepen
- rijden op waterstof
- biobrandstoffen in luchtvaart, scheepvaart en zwaar wegverkeer

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/dkti-transport>

2. Subsidierегeling Duurzame Scheepsbouw (SDS)

De Subsidierегeling Duurzame Scheepsbouw (SDS) is bedoeld voor scheepswerven die een scheepsbouwinnovatieproject willen uitvoeren dat een bijdrage levert aan duurzame ontwikkeling.

Budget

Het budget in 2018 is € 5.600.000. De subsidie bedraagt 25% van de subsidiabele kosten. Het maximale subsidiebedrag per aanvrager of groep waar deze toe behoort bedraagt € 1.250.000.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidieregeling-duurzame-scheepsbouw-sds>

3. WBSO: fiscale regeling voor research en development

Start u een R&D-project? Dan kunt u uw R&D-kosten verlagen via de WBSO. Met de WBSO stimuleert het ministerie van Economische Zaken en Klimaat innovaties door Nederlandse bedrijven. U kunt het voordeel van de WBSO verrekenen via uw belastingaangifte. Snel meer weten? Bekijk dan de korte voorlichtingsfilm (4 minuten) of het webinar over de WBSO in 2018 (30 minuten). De WBSO is bestemd voor Nederlandse bedrijven die onderzoeks- of ontwikkelingsprojecten uitvoeren. Kijk voor meer informatie op de pagina Kom ik in aanmerking?

4. Energie-investeringsaftrek (EIA)

Wilt u als bedrijf, vereniging of stichting fiscaal voordeel behalen? Dat kan als u investeert in energiezuinige technieken en duurzame energie met de regeling Energie-investeringsaftrek (EIA). EIA levert u gemiddeld 13,5% voordeel op. Daarnaast zorgen energiezuinige investeringen ook voor een lagere energierekening. U kunt 54,5% van de investeringskosten aftrekken van de fiscale winst. Dat kan bovenop

uw gebruikelijke afschrijving. Deze investeringen staan omschreven als 'bedrijfsmiddelen' op de Energielijst 2018.

5. MIA en Vamil

Bent u ondernemer en wilt u fiscaal voordelig investeren in milieuvriendelijke technieken? Dat kan met de Milieu-investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil). Met de MIA profiteert u van een investeringsaftrek die kan oplopen tot 36% van het investeringsbedrag. Dat komt bovenop uw gebruikelijke investeringsaftrek. Met de Vamil kunt u 75% van de investeringskosten afschrijven. Dat kan op een door uzelf te bepalen tijdstip en levert een liquiditeit- en rentevoordeel op.

6. Seed Business Angel regeling

Met de Seed Business Angel regeling richt de overheid zich op het verbeteren van de financiering van technostarters en creatieve starters (start-ups) tijdens de vroege levensfase. Voor start-ups is het nog altijd moeilijk om tijdens de vroege levensfase aan financiering te komen. Via deze regeling kunnen business angels 'slim geld' leveren aan start-ups door actief betrokken te zijn met hun kennis, netwerk en ervaring. Deze opzet vergroot hun kans op succes.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/seed-business-angels>

7. Innovatiekrediet

Het Innovatiekrediet richt zich op de ontwikkeling van veelbelovende en uit-

dagende innovaties met een uitstekend-marktperspectief. Het kan daarbij gaan om de technische ontwikkeling van een nieuw product of proces of de klinische ontwikkeling van een medicijn of apparaat. Alle bedrijven, zowel starters als gevestigde bedrijven (groot of klein), kunnen profiteren van het Innovatiekrediet.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/innovatiekrediet>

8. Groeifaciliteit

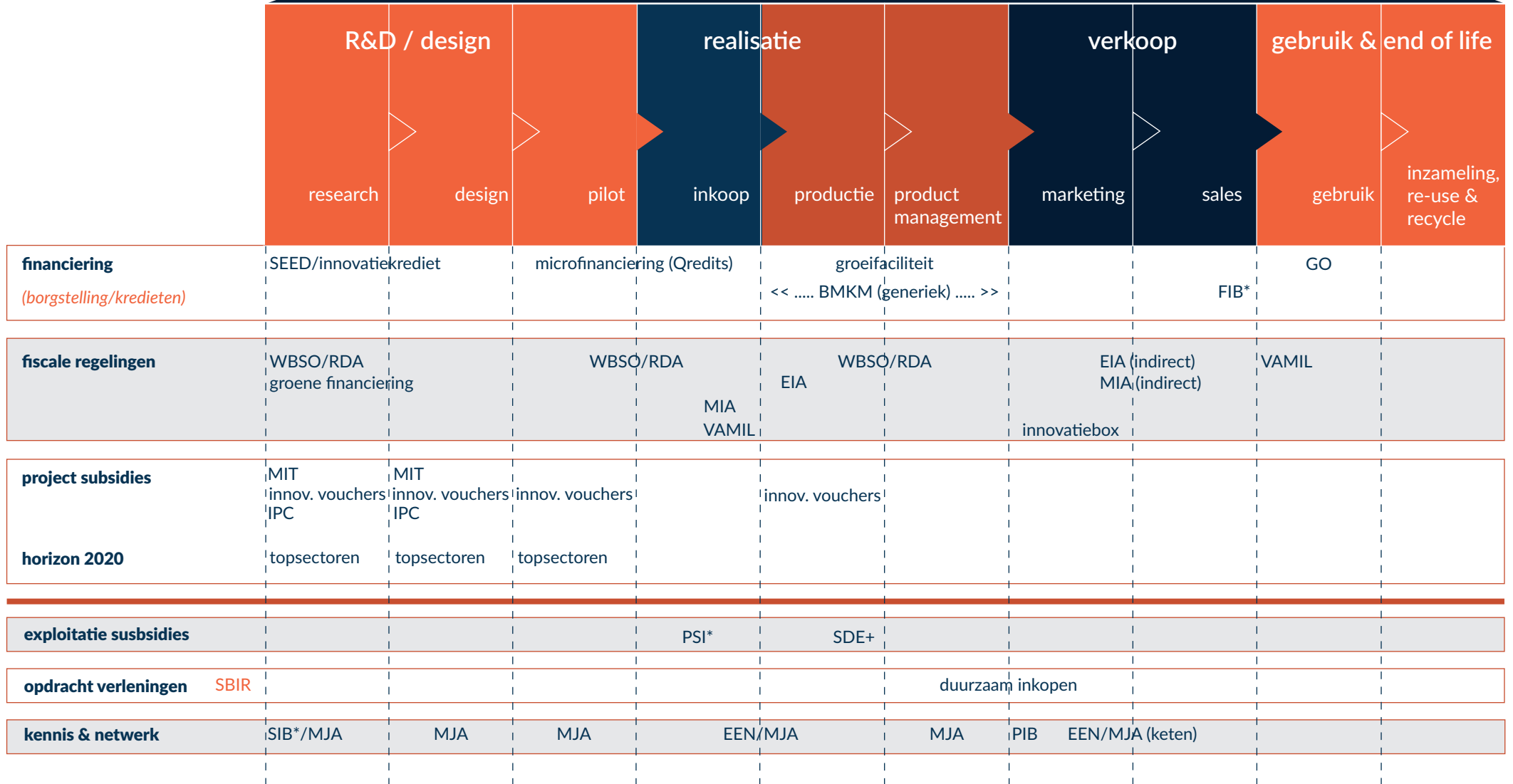
Snelle groei, een bedrijfsovername, een buy out, expansie in het buitenland of een reorganisatie; allemaal situaties waarin ondernemers doorgaans risicodragend vermogen nodig hebben. Toch blijkt die financiering vaak aanzienlijk lastiger te realiseren dan verwacht. Met de regeling Groeifaciliteit helpt het ministerie van Economische Zaken en Klimaat bedrijven bij het aantrekken van risicodragend vermogen. Dit doet het ministerie door garanties te verstrekken op achtergestelde leningen van banken en op aandelen van participatiemaatschappijen. De financier krijgt met de Groeifaciliteit 50% garantie op het risicodragend vermogen dat hij aan een ondernemer verstrekt. Leidt deze financiering onverhoopt tot verlies? Dan vergoedt de overheid 50% van dat verlies. Dit verlaagt het risico van de financier aanzienlijk. Op deze manier helpt de overheid om financiers over de streep te trekken.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/groeifaciliteit>

Rijksoverheid:
-14% duurzame energie
-1,5% energiebesparing

Groene groei

* regelingen voor ondernemen in het buitenland

9. Borgstelling MKB Kredieten (BMKB)

Bij de BMKB staat de overheid borg voor bedrijfsfinanciering. Banken geven eerder een lening als de overheid voor een deel garant staat.

Met het borgstellingskrediet (BMKB) staat het ministerie van Economische Zaken en Klimaat voor een deel garant voor bedrijven die een lening willen afsluiten, maar die de bank niet genoeg zekerheid kunnen bieden ('onderpand', zoals gebouwen of machines).

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/borgstelling-mkb-kredieten-bmkb>

10. Garantie Ondernemingsfinanciering Energietransitie Financierings Faciliteit (GO-ETFF)

De Garantie Ondernemingsfinanciering Energie Transitie Financierings Faciliteit (hierna: GO-ETFF) draagt bij aan het realiseren van de ambities voor de energietransitie. Als hiervoor risicodragend vermogen nodig is, kan GO-ETFF dit ondersteunen door het geven van een garantie op een achtergestelde lening.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/go-etff>

11. Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT)

Wilt u als mkb-ondernemer samen met anderen aan de slag met innovatieprojecten? Dan is de MIT-regeling mogelijk iets voor u. De Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) stimuleert innovatie bij het midden- en kleinbedrijf

over regiogrenzen heen. Bovendien stimuleert de MIT dat projecten van het mkb beter aansluiten bij de innovatie-agenda's van de topsectoren. Wilt u weten waar u uw aanvraag moet indienen? Via de loketwijzer vindt u het juiste loket.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/mkb-innovatiestimulering-regio-en-topsectoren-mit>

12. IPC Zuid-Holland

IPC Zuid-Holland is een pilot met een regionale variant van de IPC-regeling. De pilot ondersteunt samenwerking van 10 tot 20 mkb-ondernemingen die gezamenlijk, onder begeleiding van een penvoerder, een tweejarig innovatietraject uitvoeren in samenwerking met een of meerdere fieldlabs in Zuid-Holland.

Minimaal 50% van de deelnemende mkb-ondernemingen dient gevestigd te zijn in Zuid-Holland.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/innovatieprestatiecontracten-ipc/ipc-zuid-holland>

13. Wegwijzer Smart Industry

Is uw bedrijf actief op het gebied van Smart Industry? De Rijksoverheid voor Ondernemend Nederland (RVO.NL) kan u ondersteunen met subsidies en financiering, netwerken en kennis. Deze wegwijzer helpt u daarbij. Een overzicht van de (inter)nationale subsidie-/financieringsregelingen, netwerken en kennis vindt u hier ook. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/wegwijzer-smart-industry>

Digitalisering is een van de belangrijkste factoren voor de groei van de Nederlandse industrie. Om te zorgen dat de Nederlandse industrie voldoende profiteert van de kansen die deze digitalisering biedt, is sinds 2014 een coalitie van partijen actief onder de noemer van Smart Industry.

Om hun ambities te verwezenlijken heeft deze coalitie de Implementatieagenda 2018-2021 opgesteld. Met deze agenda werken bedrijven, kennisinstellingen en overheden de komende jaren in concrete projecten aan de versnelde industriële toepassing van deze Smart Industry technologieën.

14. Horizon 2020 | Onderzoek en Innovatie

Horizon 2020 is het programma van de Europese Commissie om Europees onderzoek en innovatie te stimuleren. Het totaalbudget voor de periode 2014-2020 is ongeveer €80 miljard. De Rijksoverheid voor Ondernemend Nederland is nationaal contactpunt (NCP) voor dit programma. Met Horizon 2020 willen de Europese Commissie en de Nederlandse overheid wetenschap en innovatie stimuleren in het bedrijfsleven en de academische wereld. Zo kunnen zij het concurrentievermogen van Europa vergroten. Daarnaast willen zij het bedrijfsleven en de academische wereld uitdagen om samen oplossingen te bedenken voor maatschappelijke vraagstukken die in heel Europa spelen. Bijvoorbeeld voor klimaatverandering, vergrijzing, voedselveiligheid en betaalbare duurzame energie.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/horizon-2020>

15. Enterprise Europe Network (EEN)

Als u zaken gaat doen in Europa, is er een netwerk waar u niet omheen kunt: het Enterprise Europe Network (EEN).

Dit netwerk is door de Europese Commissie opgezet, speciaal om mkb'ers te ondersteunen bij internationale handel en innovatie. Het Enterprise Europe Network bestaat uit meer dan 600 organisaties die actief zijn in ruim 60 landen. Deze organisaties vinden snel partners en informatie voor u, dankzij intensieve onderlinge contacten.

Het netwerk biedt onder meer

- wereldwijd zakenpartners vinden;
- advies over innovatie en de meerwaarde van uw technologie

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/research--development/enterprise-europe-network>

16. SDE+ Windenergie op Zee

Voor realisatie van de windparken organiseert RVO.nl tenders. In deze tenders kunnen aanvragen ingediend worden voor - indien nodig - een subsidie, een vergunning, fysieke gegevens van de windgebieden en een aansluiting op het elektriciteitsnetwerk van TenneT.

Deze routekaart geeft aan waar tussen 2024 - 2030 de nieuwe windparken in de Noordzee komen te staan. In Nederland

is in 2013 het Energieakkoord afgesloten tussen overheid en marktpartijen. In het Energieakkoord is in een routekaart windenergie op zee afgesproken, dat in 2023 vijf windparken gerealiseerd moeten zijn. Samen met de bestaande windparken zijn die goed voor een totaal vermogen van 4,5 GW. Met de nieuwe routekaart komt daar nog eens 7 GW bij aan windenergie op zee.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie/categorie%C3%ABn/sde-windenergie-op-zee>

17. Starters International Business (SIB)
Export biedt nieuwe kansen voor uw bedrijf. Het kan leiden tot meer omzet. Het kan ook het antwoord zijn op de toegenomen concurrentie op de binnenlandse markt.

Met Starters International Business (SIB) helpt het ministerie van Buitenlandse Zaken bedrijven die de stap willen maken naar buitenlandse markten.

<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/starters-international-business-sib>

ECONOMIC DEVELOPMENT BOARD

De Economic Development Board is een strategische samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid in de Drechtsteden en zet zich – naast en met de bestaande samenwerkingsverbanden – in voor een sterkere economische regio.

Het platform kan economische doelen, kansen en ontwikkelingen agenderen, bundelen, initiëren, opschalen en stimuleren. De Board versterkt de economische structuur in de regio, bundelt de krachten van ondernemers, onderwijs en overheid, hetgeen in de toekomst moet leiden tot meer werkgelegenheid en innovaties. Daarbij zoekt de Board in de uitvoering actief de aansluiting bij bestaande structuren.

Drecht Cities

**Economic
Development
Board**

Joost Weeda

Secretaris Economic Development Board
Noordeinde 109b
3341 LW Hendrik-Ido-Ambacht
The Netherlands

www.economicdevelopmentboard.nl
weeda@edbdrrechtcities.nl
+31 78 303 20 35 (office)
+31 6 46 88 15 94 (mobile)

ACCOUNTMANAGERS DRECHTSTEDENGEMEENTEN

Wilt u meer weten op het gebied van vergunningen, projecten, huisvesting, beleid, bestemmingsplannen en bedrijventerreinen? Neem dan contact op met één van de accountmanagers. Zij helpen u graag verder, kennen de procedures, weten de juiste contactpersonen te bereiken en hebben toegang tot de benodigde informatie.

ALBLASSERDAM

ELLEN KNIJF
e.knijf@alblasserdam.nl
078 770 61 43
06 53 35 93 52

DORDRECHT

BERT TEN VEEN
ec.ten.veen@dordrecht.nl
078 770 49 43
06 20 09 28 93

BOUKJE VAN DE VEN
b.vande.ven@dordrecht.nl
078 770 49 49
06 22 40 90 76

REINEKE DE VRIES
reaj.de.vries@dordrecht.nl
078 770 48 88
06 42 23 23 13

MARIJN WEGMAN
gjm.wegman@dordrecht.nl
078 770 49 45
06 53 23 09 66

HARDINXVELD-GIESSENDAM

XANTHINE JUT
xo.jut@hardinxveld-giessendam.nl
0184 674 444
06 24 36 79 83

HENDRIK-IDO-AMBACHT

ANOUK VAN DEN HEUVEL
a.vandenheuvel@h-i-ambacht.nl
078 770 26 34
06 57 55 92 38

PAPENDRECHT

NINETTA LORENC
n.lorenc@papendrecht.nl
078 770 63 15
06 40 62 94 72

JAN-PETER HOSTE
paj.hoste@papendrecht.nl
06 40 58 00 23

SLIEDRECHT

ESTHER SMIT
e.smit@sliedrecht.nl
06 12 39 15 68

ZWIJNDRECHT

GERARD KEUZENKAMP
g.keuzenkamp@zwijsdrecht.nl
078 770 35 78
06 18 30 13 12

CAROLINE OSTER
c.oster@zwijsdrecht.nl
078 770 35 90
06 36 09 85 69

MKB
KATALYSATORFONDS
DRECHTSTEDEN

Drechtsteden

Innovation
Quarter

Rabobank

VORMGEVING
STUDIO305 | WWW.STUDIO305.NL